

Sygn. akt II UK 193/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku K. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 19 kwietnia 2016 r.,
na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego z
dnia 26 stycznia 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 26 stycznia 2015 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację
pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego -
Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 1 kwietnia 2014 r., którym

zmieniono decyzję organu rentowego z dnia 17 października 2013 r. i przyznano wnioskodawczyni K. P. prawo do emerytury, uznając, że spełniła ona przesłanki określone w art. 32 w związku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., dalej ustawa o emeryturach i rentach z FUS), legitymując się wymaganym 15 letnim okresem pracy w szczególnych warunkach.

W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawczyni (urodzona w dniu 19 listopada 1958 r.), w dniu 14 października 2013 r., złożyła wniosek o emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnym warunkach, wykazując że w dniu 19 listopada 2013 r. (zatem po złożeniu wniosku, ale przed wydaniem skarżonej decyzji) osiągnęła 55 rok życia, nie przystąpiła do otwartego funduszu emerytalnego, jak również nie pozostaje w stosunku pracy. W toku postępowania przed organem rentowym ubezpieczona udowodniła na dzień 1 stycznia 1999 r. tzw. staż emerytalny w wymiarze 21 lat, 1 miesiąca i 23 dni, (17 lat, 7 miesięcy i 10 dni okresów składkowych oraz 3 lata, 6 miesięcy i 13 dni okresów nieskładkowych).

Decyzją z dnia 17 października 2013 r. organ rentowy odmówił wnioskodawczyni prawa do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnym warunkach, z uwagi na niespełnienie warunku przepracowania 15 lat w warunkach szczególnych, powołując się na przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Pozwany organ rentowy do stażu pracy w warunkach szczególnych nie uwzględnił okresu zatrudnienia wnioskodawczyni od dnia 1 lipca 1976 r. do dnia 31 marca 1978 r., od dnia 18 lipca 1979 r. do dnia 10 września 1983 r., od dnia 1 sierpnia 1986 r. do dnia 23 grudnia 1991 r. oraz od dnia 3 sierpnia 1992 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. w Fabryce [...] Sp. z o.o., stwierdzając że w okresach od dnia 11 września 1983 r. do dnia 21 lipca 1985 r., od dnia 25 listopada 1985 r. do dnia 31 lipca 1986 r. i od dnia 24 grudnia 1991 r. do dnia 2 sierpnia 1992 r. wnioskodawczyni korzystała z urlopu wychowawczego, nadto w okresach ciąży nie wykonywała prac związanych z klejeniem obuwia.

Wyrokiem z dnia 1 kwietnia 2014 r. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawczyni prawo do dochodzonej emerytury od dnia 19 listopada 2013 r. W ocenie Sądu Okręgowego, zebrany w sprawie materiał dowodowy (świadczenia pracy, świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych, oryginalne akta osobowe), wykazał w sposób nie budzący żadnych wątpliwości, że ubezpieczona była zatrudniona na stanowisku obuwnika, uzyskując w dniu 16 sierpnia 1979 r. tytuł wykwalifikowanego robotnika (specjalność: obuwnik szwacz). Za niesporne między stronami Sąd uznał, że w okresach od dnia 11 września 1983 r. do dnia 21 lipca 1985 r., od dnia 25 listopada 1985 r. do dnia 31 lipca 1986 r., od dnia 24 grudnia 1991 r. do dnia 2 sierpnia 1992 r. ubezpieczona wykorzystywała urlop wychowawczy - co było okolicznością uwzględnioną przez pozwany organ w zaskarżonej decyzji, powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., I UZP 1/11 (OSNP 2012 nr 1-2, poz. 14), w której przyjęto, że okresy bezpłatnego urlopu dla matek pracujących, opiekujących się małymi dziećmi a następnie urlopu wychowawczego - wykorzystane przed dniem 1 stycznia 1999 r. - są od dnia 28 stycznia 1972 r. okresami podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozostawania w stosunku pracy w rozumieniu art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Z powołaniem się na powyższą uchwałę Sąd pierwszej instancji stwierdził, że „okres urlopu wychowawczego pomiędzy 28 stycznia 1972 r. a 1 stycznia 1999 r. wlicza się do stażu, od którego zależy prawo do wcześniejszej emerytury (...)”. Sąd pierwszej instancji miał także na uwadze, że w okresie ciąży wnioskodawczyni nie wykonywała pracy związanej z klejeniem obuwia (3 ciąże = około 27 miesięcy), uznając jednak tę okoliczność za bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie, skoro uwzględniony przez Sąd pierwszej instancji okres zatrudnienia, także przy odjęciu okresu trzech ciąż ubezpieczonej, potwierdził wykonywanie prac obuwnika montażysty w warunkach szczególnych przez ponad 15 lat.

W świetle powyższych ustaleń, Sąd uznał także za niecelowe prowadzenie postępowania w zakresie badania okresu pracy ubezpieczonej od dnia 1 lipca 1976 r. do dnia 31 marca 1978 r., stwierdzając że przedłożone świadectwo pracy z dnia 29 marca 1978 r. dokumentuje, iż w powyższym okresie była ona junakiem

Ochotniczego Hufca Pracy przy zakładzie pracy - zatem nie był to okres zatrudnienia pracowniczego w warunkach szczególnych.

Wyrokiem z dnia 26 stycznia 2015 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego, wskazując w uzasadnieniu, że prawidłowo Sąd pierwszej instancji przy obliczaniu spornego okresu pracy w warunkach szczególnych nie odjął okresów przebywania przez ubezpieczoną na urloпах wychowawczych, czy zasiłkach chorobowych, albowiem zgodnie z art. 32 ust. 1a, punkt 1 i 2, przepisy te należało stosować od ich wejścia w życie, tj. od 1 lipca 2004 r., a tym samym ubezpieczona spełniła wszystkie przesłanki do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

Powyższy wyrok zaskarżył skargą kasacyjną w całości pełnomocnik organu rentowego, zarzucając naruszenie prawa materialnego – art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS poprzez przyjęcie, że okresy urloпов wychowawczych podlegają zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach, § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., poprzez uznanie, iż wnioskodawczyni legitymuje się stażem 15 lat pracy w szczególnych warunkach, zaliczając do tego okresu, okresy urloпов wychowawczych i przyjmując, że okresy te spełniają wszelkie kryteria uznania ich za okresy wynikające z art. 32 ust. 1a pkt 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w stanie prawnym sprzed zmiany przepisów tj. od dnia 1 lipca 2004 r. Pełnomocnik organu rentowego wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy.

Przede wszystkim trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania, bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny. W tym kontekście należy zauważyć, że chociaż w skardze kasacyjnej nie wskazano na naruszenie przepisów

postępowania, to jednak Sąd Najwyższy, uznał za celowe wskazać, że transkrypcja uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji w istocie nie określa motywów jego wyrokowania i nie pozwala prześledzić jego toku. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że w szczególnych wypadkach, w sytuacji gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji zawiera tak kardynalne braki, że niemożliwym jest dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia, niemożliwe jest też przeprowadzenie kontroli kasacyjnej (por. przykładowo wyrok z dnia 2 grudnia 2014 r., I UK 139/14, LEX nr 1621322 oraz powołane tam orzeczenia).

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, bowiem trafne są podniesione w niej zarzuty naruszenia prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, a także zastosowanie ich do nie w pełni ustalonego stanu faktycznego.

Zawarty w przepisach przejściowych ustawy emerytalnej art. 184 dotyczy tych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy w dniu wejścia ustawy w życie (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn). Takim ubezpieczonym przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 ustawy pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem (w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2013 r.). Z § 2 ust. 1 rozporządzenia wynika, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, „ze względu na charakter omawianego świadczenia (wcześniejsza emerytura) - przepisy rozporządzenia należy wyklądać ściśle”

(por. uzasadnienie uchwały z dnia 29 września 2005 r., II UZP 10/05, OSNP 2006 nr 1-2, poz. 21). Postulat ścisłej wykładni dotyczy oczywiście i z tego samego powodu także przepisu art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej. W związku z tym, po pierwsze - przewidziane w rozporządzeniu i art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej rozróżnienie między okresem składkowym i nieskładkowym (zatrudnienia) a okresem wykonywania pracy jako mające głęboki sens normatywny i społeczny, nie powinno być znoszone w drodze wykładni, po drugie - zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego ubezpieczeni są obowiązani wykazać, że praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (np. wyrok z dnia 15 grudnia 1997 r., II UKN 417/97, OSNP 1998 nr 21, poz. 638). Taka kwalifikacja faktycznego wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w okresie trwania zatrudnienia jest uzasadniona charakterem prawa do emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wobec powyższego skoro przez pracę w szczególnych warunkach rozumie się wykonywanie takiej pracy, a nie pozostawanie w stosunku pracy, to nie ma podstaw do zaliczenia urlopu wychowawczego do okresu pracy w szczególnych warunkach, skoro pracownik w czasie tego urlopu jest zwolniony z obowiązku świadczenia pracy w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2006 r., I UK 338/05, LEX nr 375608 i z dnia 23 kwietnia 2013 r., I UK 561/12 (niepublikowany) oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 2008 r., I UK 1/08, LEX nr 829086). Odmienny pogląd Sądu Okręgowego w tej mierze, zaaprobowany przez Sąd Apelacyjny z powołaniem się na cytowaną wyżej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2011 r., I UZP 1/11, nie ma uzasadnienia.

Wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, do żadnych innych wniosków nie uprawnia treść art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Okres korzystania z urlopu wychowawczego nie jest bowiem okresem niewykonywania pracy w rozumieniu tego przepisu, dotycząc wyłącznie okresów niewykonywania pracy z

powodu niezdolności do pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa. W czasie korzystania z urlopu wychowawczego, wnioskodawczyni nie przysługiwało wynagrodzenie za pracę, mogła natomiast nabyć prawo do zasiłku, stosownie do § 5 ust. 1 obowiązującego wówczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 lipca 1981 r. w sprawie urlopów wychowawczych (jednolity tekst: Dz.U. z 1985 r. Nr 2, poz. 10 ze zm.), po spełnieniu wynikających z rozporządzenia warunków. Zasiłek ten jednak nie był świadczeniem z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa.

Zarzuty skargi kasacyjnej organu rentowego są więc uzasadnione, albowiem wyłączenie okresów cięż wnioskodawczyni powoduje, że nie legitymuje się ona wymaganym okresem pracy w szczególnych warunkach, co przy braku stanowczych ustaleń Sądu drugiej instancji odnośnie do wykonywania przez ubezpieczoną pracy w szczególnych warunkach w pozostałych okresach, kwestię tę pozostawia nadal niewyjaśnioną,

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach uzasadnia, stosowany odpowiednio, art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.